

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2006 SAUSIO 7 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.4 (1)

Okupacinių represijų psichologiniai padariniai

VYTAUTAS BIELIAUSKAS

*Nuo bado, maro,
ugnies ir karo
Gelbėk mus, Viešpatie!*

Šioje suplikacijoje yra nusakomos keturios pačios didžiausios žmonijos nelaimės, kurios gali atnešti masinius žmonių bei tautų sunaikinimus. Be abejo, tai visų pirma yra fizinės kančios ir mirtis, kuri yra baisi ir neišvengiama. Prie tokių didžiųjų nelaimių reikia priskirti taip pat ir okupacijas, ypač surištas su politinėmis represijomis. Galbūt, skirtumas yra tik tas, kad okupacinės represijos, ypač dabartiniais laikais, gali būti siejamos ne tik su fizinėmis, bet ir psichologinėmis kančiomis. Apskritai, fiziniai kankinimai, pvz., mušimai, žudymai, kalinimai, prievartavimai ir t.t., yra nesunkiai aprašomi, teikiant tokių įvykių duomenis, bet psichologines skriaudas išreikšti statistikomis yra daug sunkiau. Tokie psichologiniai sužalojimai, vadinami traumomis, paprastai tęsiasi ilgiau ir jų pasekmės stebėti taip pat reikia daugiau laiko. Be abejo, fizinės traumos duoda ir psichologinių sukrėtimų ne tik jas pergyvenantiems, bet ir jų stebėtojams.

Mūsų tautai okupacines represijas kentėti teko daugiau kaip 50 metų ir per tą laiką, pagal A. Damušį *Lithuania Against Soviet and Nazi Occupation, 1998*, sovietų genocidas sunaikino 473,185 žmones arba 15.35 proc. visos tautos. Nacių holokaustas ir kiti kalinimai bei žudymai sunaikino 210,000 arba 6.8

proc. visos tautos. Šie skaičiai rodo, kaip visa tauta buvo paliesta okupacinių traumų.

Galima matyti, kad sužalotos buvo ne tik represijų aukos, bet ir visa tauta: ne tik nukentėjusieji, bet ir kankintojai. Dabar, po 15 m. nepriklausomybės, kai tauta pradeda žvelgti į save, pradedama matyti daug problemų, kurios gali būti surištos su okupacijų padarytomis žaizdomis. Lietuva tebeprimauja pasaulyje savižudybių gausumu, ypač jaunimo tarpe. Depresijos ir beviltiškumas yra taip pat dažni reiškiniai. Yra problemų su etinių bei moralinių principų laikymusi. Atrodo, kad ekonominė gerovė stiprėja, bet tautos siela tebėra sužeista.

Lietuvos genocido centro knyga

Jau prieš daugiau kaip dešimt metų įkurtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, kuriam vadovauja Galia Kuodytė, 2004 metų pabaigoje išleido Vilniaus universiteto Klinikinės psichologijos katedros vedėjos Danutės Gailienės sudarytą knygą, pavadintą *Sunkių traumų ir politinių represijų padariniai*. Čia norėčiau supažindinti su tos knygos turiniu, duodančiu kai kurių atsakymų į mūsų temoje keliamus klausimus. Knygoje teikiamos aštuonios mokslinės studijos apie sovietinių represijų padarinius Lietuvoje ir mėginimus padėti traumų sužalotiems psichoterapijos būdu. Taip pat palyginimui yra studijos apie ilgalaikius kalinimo padarinius komunistų valdomoje Rytų Vokietijoje, karo traumas lietuviams, Afganistano karo veteranams. Traumos ir savižudybėmis

Jono Kuprio nuotrauka

Dabar, po 15 m. nepriklausomybės, kai tauta pradeda žvelgti į save, pradedama matyti daug problemų, kurios gali būti surištos su okupacijų padarytomis žaizdomis.

Arkyje ir Australijoje palyginamos su savižudybėmis Lietuvoje. Rašoma apie psichologinę traumą, padarytą nacių okupacijos Norvegijoje. Knyga yra lietuvių kalba, bet kai kurie autoriai dar pranešimus, paruoštus angliškai ir išverstus į lietuvių kalbą. Knyga paruošta pagal mokslinius standartus, bet jos skaitymas yra prieinamas visiems, norintiems giliau pažvelgti į minėtas temas. Iš knygos citatas pateikiu pagal autorių pavardes, bet ten nurodomi puslapiai yra iš knygos.

Sovietų represija Lietuvoje ir jos padariniai

Du totalitariniai režimai, sovietų ir nacių, įrašė bene juodžiausius puslapius žmonijos istorijoje. Vargu ar korektiška dabar svarstyti, kuris jų buvo blogesnis ar švelnesnis. Akiivaizdu viena: nacių politika įvertinta bei pasmerkta tarptautiniu lygiu, tapo blogio simboliu, o sovietų politika dar laukia tokio įvertinimo.

Nukelta | 2 psl.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Okupacinių represijų psichologiniai padariniai • Nauja Vytauto V.

Landsbergio knyga paaugusiems vaikams ir jų tėveliams •

• Berniukas ir žuvėdros • „Atsisveikinimas su Čikaga“

• Aldonos Pečiūrienės poezija • Tapatybė Nerijos Putinaitės vizijoje

Psichologiniai padariniai

Atkelta iš 1 psl.

Jo laukia ir tautos, ir žmonės, tie siogiai patyrę sovietinio totalitarizmo poveikį" (Kuodytė, psl. 16). Deja, tokio įvertinimo vargu ar besulauksime. Rusija, laikanti save sovietizmo paveldėtoja, 2005 m. šventus Antrojo pasaulinio karo pergalę, nenori atsiprašyti už padarytas skriaudas, bet yra įsitikinusi, kad taip turėjo būti.

Prisimenu, kai 1940 m. birželio 15 d., baigiantis mokslo metams, grįžęs į tėviškę, radau ten apsisotusį būrį sovietų kareivių. Tai buvo pirmas susitikimas su okupantais rusais-sovietais, o jų vizitas baigėsi tik 1991 m. Lietuva, kaip Latvija ir Estija, buvo okupuota, nors sovietai tokio termino nevartojo. Po kelių mėnesių, sudarius fiktyvius rinkimus, „išrinktoji“ vyriausybė paprašė, kad Lietuva būtų priimta į sovietų respublikų šeimą ir tuo būdu „savanoriškai“ tapo SSRS dalimi. Pasaulis, tuo metu užsiėmęs karu, net neturėjo laiko į šį įvykį atkreipti dėmesį. Sovietai galėjo mūsų tėvynėje daryti, ką jie tik norėjo, ir jie tai darė. Buvo nusavinti ūkiai, o jų savininkai suimti ir vėliau išvežti į Sibiro gulagus. Buvo gaudomi intelektualai: mokytojai, valdininkai, verslininkai ir t.t. Ir jie buvo naikinami. Kalėjimai buvo prigristi; kaliniai buvo mušami, spardomi ir dažnai nužudomi. Tūkstančiai mūsų tautiečių mirė gulaguose; tūkstančiai jų liko ten, nes namo grįžti nebuvo įmanoma. Tikslų skaičių neminiu, bet gal tai net nesvarbu. Turbūt nesuklysiu sakydamas, kad kiekvienas iš mūsų buvome paliesti sovietinių represijų. Dėl jų gi savo kraštą palikome, dėl jų mūsų giminės buvo kaip nors nukriausti. Mano tėvai išbuvo Sibire 9 metus, bet numirti dar galėjo grįžti namo. Vienas brolis išbuvo kalėjime pusantų metų; trys pusbroliai buvo sovietų sunaikinti kaip partizanai; vienas pusbrolis buvo vokiečių „per klaidą“ nukautas.

Gyvendami Vakaruose, gal neišgyvenom tenykštes traumas tuo pačiu lygiu kaip Lietuvoje likę išgyveno. Gal mūsų traumas buvo lengviau pernešamos, nes mes buvome humaniškesnėje aplinkoje. Bet visai kitaip atsitiko su traumų aukomis, jų stebėtojais ir giminėmis gyvenančiais sovietų represijoje.

Savo straipsnyje „Po penkiasdešimties metų sovietinių represijų Lietuvoje: psichologiniai padariniai ir jų įveikos būdai“, Danutė Gailienė ir Evaldas Kazlauskas pateikia labai įdomius savo ilgamečių tyrimų rezultatus. Tyrinėjimai užtruko 3 metus (2000–2003) ir juose dalyvavo 1,473 asmenys (1,354 represuoti ir 119 palyginamoji grupė). Represuoti asmenys buvo parinkti iš 3 grupių: 1. politiniai kaliniai, 2. tremtiniai ir 3. kiti represuoti, kurie buvo okupacinių

organų nuskriausti, sužaloti ar kitaip nubausti, nors jie nepriklausė nei vienai pirmųjų dviejų grupių. Kontrolinei grupei priklausė asmenys, kurie buvo panašaus amžiaus, kaip ir represuoti (amžiaus vidurkis – 70, 50–95 metai). Buvo sudaryti klausimų lapai, kurie buvo pristatomi dalyvaujantiems per individualius pasikalbėjimus arba paštu. Dalyvavusieji buvo parinkti atsitiktinai iš LGGRTC nukentėjusių sąrašų, kurių skaičius siekia 36,000.

Atsakymai įvertinti, naudojant specialiai traumas nustatymui paruoštas skales. Tokiu būdu surinkta medžiaga buvo palyginta, naudojant statistikos priimtus metodus. Medžiagos vertinimą autoriai pateikia gausiame skaičiuje lentelių, kurių detales reiktų pastudijuoti, skaitant minėtą straipsnį. Čia pateiksime tik trumpą svarbesnių rezultatų santrauką.

Daugumas represuotųjų buvo išvežti iš Lietuvos 1944–1950 m. kaip politiniai kaliniai arba tremtiniai. Kai kurie jų grįžo į Lietuvą, bet traumavimas tuo nesibaigė. Jie buvo blogai priimti, niekinami ir jiems buvo sunku įsidarbinti. Daugelis jų neteko šeimos narių ir negalėjo siekti profesinio pasirusimo. Jų trauminiai patyrimai buvo įvairūs: smurtinis užpuolimas, kitų nužudymo ar sužalojimo matymas, grėsmė nužudymui, kankinimai, grasinimai, mušimas, pažeminimas, persekiojimas ir t.t.

Per apklausinėjimą jie aprašė šiuos išgyvenimus: košmarinius sapnus, vienišumą, depresiją, baisy prisiminimų blyksčius, skaudžius sutrikimus, nenuvaldomo verkimo išpuolius, pažeminimo jausmus, nuolatinės įtampos jutimą ir t.t. Pagal Lars Weiseth (psl. 28), šių žmonių išgyvenimai priminė po Pirmojo pasaulinio karo diagnozuojamą karo neurozę, tik su skirtumu, kad dabartinė psichotraumatologija buvo labai ilga, įjungianti visokius psichosomatinis sutrikimus ir, apskritai, nepakeičiama.

Palyginimai su okupacinėmis represijomis kituose kraštuose

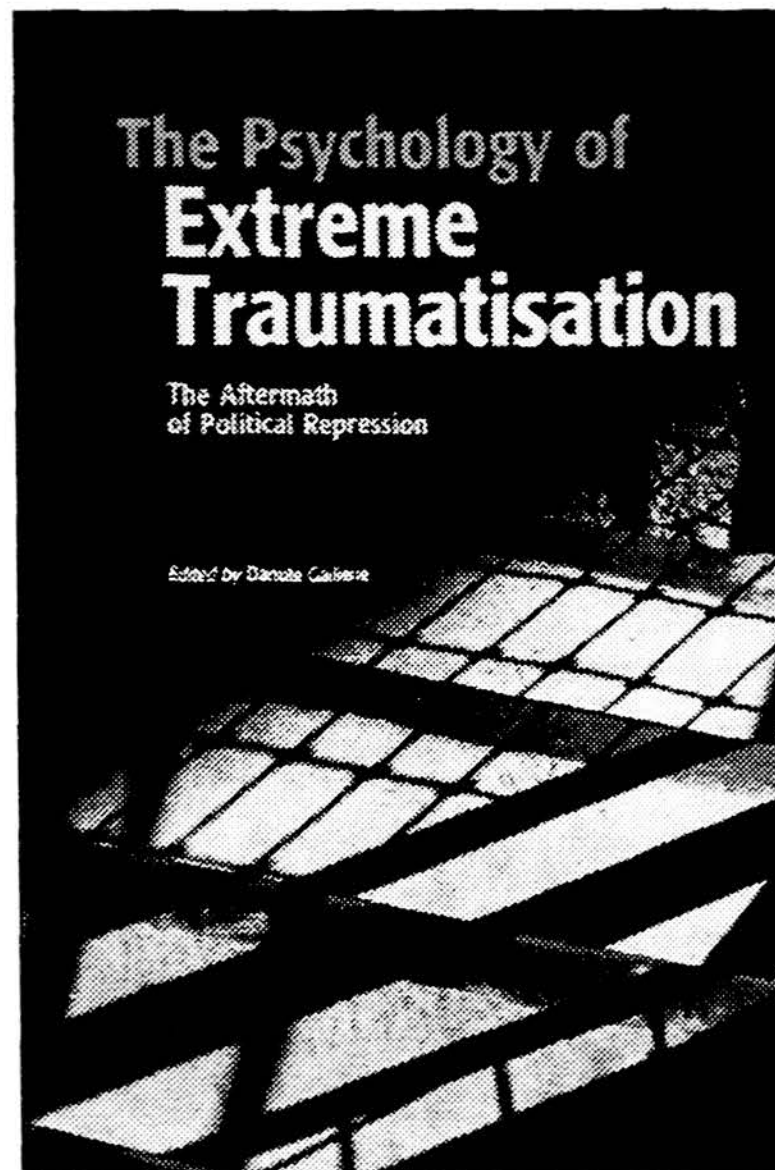
Gailienės knygoje yra taip pat teikiamos kelios studijos, apie okupacinių/politinių represijų pasekmes kituose kraštuose. Pvz., nacių okupacijos ir represijos padarinius Norvegijoje, kurie yra kiek skirtingi nuo sovietinių represijų pasekmių Lietuvoje. Nors nacių okupacija Norvegijoje buvo gan žiauri, vis dėlto ji buvo daug trumpesnė ir apėmė mažesnę dalį tautos. Lietuvos kontrolinė grupė, kuri turėjo būti represijų nepaliesta, vis dėlto išgyveno depresijas, baisy sapnus, matė kitų skriaudimus, sužalojimus ir žudymus veik tokiu pačiu lygiu, kaip ir represuoti. Taigi iš esmės sovietinė represija paveikė visą tautą be išimties taip, kad neutralios kontrolinės grupės tyrimams ten nebuvo įmanoma surasti.

1. Lars Weiseth

(psl. 231 – 271), Oslo universiteto profesorius, pravedė studiją, tyrinėdamas psichologinę traumą, padarytą karo bei civiliams veteranams ir karo aukoms Antro pasaulinio karo metu. Norvegija prisidėjo prie sąjungininkų ir aktyviai kovojo prieš nacius. Karo traumas patyrė to krašto karo laivynas, sudarytas iš 40,000 vyrų 1,022 laivuose, kurių pusė buvo paskandinti. Šalia to veikė Norvegijos vadinis frontas, kuris buvo tarsi partizanų armija. Ten iš 150,000 buvo areštuota 41,000. Jie ir kiti politiniai kaliniai buvo internuojami nacių kalėjimuose ir daugeliu atvejų kankinami, žudomi. Taigi traumų patirtys buvo labai panašios į sovietų okupacijos represijas. Norvegija savo žmonėms, iškentėjusiems okupacines traumas, stengėsi tuoj po karo padėti, įvesdama finansines kompensacijas. Tai, žinoma, buvo svarbi pagalba, bet jos pritaikymas ir padalinimas atnešė naujas traumas, kokių, pavyzdžiui, nebuvo Lietuvoje, nes ten traumas ir po karo tęsėsi, o apie jokiais kompensacijomis nebuvo net kam galvoti. Karo okupacijos traumatizuoti rodė panašius simptomus, kaip ir okupacinių represijų traumatizuoti lietuviai, t.y. depresiją, vienišumą, psichosomatinis pergyvenimus, orientacijos ir elgesio sutrikimus ir t.t. Bene didžiausias skirtumas buvo skiriama kompensacija, kuri labai retai ką patenkino. Dėl to čia labai pasireiškė irzlumas, pyktis ir asmeninio bei socialinio savarankiškumo sumažėjimas.

2. Antoon A. Leenars

(psl. 200 – 230), Windsor, Kanadoje, dirbantis psichoterapeutas savo straipsnyje mėgina lyginti Lietuvoje vykusias ir vykstančias sąvaidybes su sąvaidybėmis Kanados Arktyje ir Australijoje. Arktyje ir Australijoje nuo senų laikų gyveno vietiniai žmonės (eskimai arba inuitai ir aborigenai), kuriuos pavergė arba okupavo naujai atvykę kolonizatoriai. „Žemė buvo šventa, kol, kaip sakoma pranašystėse, atėjo baltieji užkariautojai... atėjo užimti žemės ir išnaikinti ištisos žmonių rasės“. Visi čiabuvių gyventojai kolonistų buvo laikomi lyg ir nepilnaverčiais žmonėmis. Jie buvo skriaudžiami, verčiami dirbti kaip vergai ir priimti kolonistų papročius bei jų įsitikinimus. Toks vertimas integruotis į šiuolaikinės visuomenės sistemas čiabuviams tapo didžiausia trauma, kuri naikino jų istoriją, papročius ir vertybių sis-

Potrauminio streso sutrikimas, sukeltas sovietų žiaurumais, kurie nors ir buvo lygūs holokaustui, vis dėlto prie jo nebuvo priskiriami, ir ligi šiol jų studijos yra gana ribotos.

temą. Tokios per ilgus metus besitęsiančios traumos žmonėms atėmė viltį ir kartu norą gyventi. Tiek inuitų, tiek aborigenų tarpe sąvaidybių plitimas yra naujas dalykas ir jos yra dažnos tarp 15–24 metų žmonių. Leenars mato paralelę tarp šių įvykių Arktyje, Australijoje ir Lietuvoje. Kaip tuose kraštuose traumas tęsiasi ir tebesitėsia labai ilgai, panašiai ir Lietuvoje komunizmo žlugimas ligi šiol dar nepakeitė traumų rezultatų. Arktyje ir Australijoje kolonializmo pėdsakai dar vis tebėryškūs, o Lietuvoje buvusio komunizmo įtaka dar tebeegzistuoja, nes pagal Leenars, valdomuosiuose sluoksniuose tebeviešpatauja buvę komunistai. Reikia pastebėti, kad Arkties ir Australijos kolonistai dabar jau pradeda priimti bent iš dalies atsakomybę už čiabuvių skriaudimą ir nori padėti jiems atsigaivinti. Lietuvoje, deja, tai dar toli gražu nėra įvykę. Net ir dabar buvę partizanai bei politiniai kaliniai neturi visiško teisinio pripažinimo. O valdantieji su jais jokio susitaikymo nesiekia. Dar vis yra girdimi partizanų pravardžiavimai „banditais“; ir vis dar tebėra žmonių, galvojančių, kad „jei kuris nors buvo kalinamas, tai jis turėjo būti nusikaltęs“.

Mėginimai padėti represinių traumų nukaudintiems

Jau po Pirmojo pasaulinio karo psichiatrija pradėjo kaupti dėmesį į psichinius išgyvenimus, surištus su labai stipriais traumais įvykiais. Išgyvenimas įvykių, kaip karo veiksmų, automobilio avarijos, užpuolimo, įkalinimo koncentracijos lageriuose ir taip pat gamtos nelaimės, kaip žemės drebėjimas, gaisrai, potvyniai, sprogiimai, duoda sunkių psichologinių reakcijų, kurios gali tęstis ilgai ir įvairiai. Potrauminio streso sutriki-

Lietuvoje traumų pažeista kolektyvinė pasąmonė, tam tikra prasme reiškia visos tautos ir jos ateities kartų sužalojimą.

mai (PTSS) yra priimta diagnozė, kuri vėliausiai paskelbtoje Amerikos psichiatrų klasifikacijoje turi net savo atskirą numeraciją (DSM-IV 309.81).

PTSS tyrinėjimai vyksta jau per paskutinį šimtmetį ir jiems skiriama vis daugiau dėmesio, nes per pereinamąsias 60 metų trauminių išgyvenimų kategorijai priklausantys įvykiai vis plėtėsi. Nacių įvykdytas holokaustas davė progos daugeliui studijų ir buvo nustatyta, kad po-trauminis stresas yra pergyvenamas ne tik kankinamųjų aukų, bet jis paliecia taip pat jų artimuosius – vaikus ir net tolimesnes generacijas. Potrauminio streso sutrikimas, sukeltas sovietų žiaurumais, kurie nors ir buvo lygūs holokaustui, vis dėlto prie jo nebuvo priskiriami, ir ligi šiol jų studijos yra gana ribotos. Čia minima Gailienės knyga yra bene vienas žymesnių sovietinio teroro įvertinimų.

PTSS gydymui buvo ir yra naudojami įvairūs metodai. Bene anksčiausiai pradėtas ir dabar tebenau- dojamas yra simptomatinis gydymas. Šiuo atveju mėginama streso paveiktus išgyvenimus surišti su depresija, neuroze ar net šizofrenija. Gydymui naudojami vaistai bei psichiatrinės konsultacijos. Bet, aiškiai matant, kad PTSS sukelia visos asmenybės sutrikimą, simptomų gydymas gali pasiekti tik ribotus rezultatus. Platesnio masto pagalba yra suteikiama naudojant psichoterapiją: individualią ir grupinę. Prie psichoterapijos priklauso ir sudarymas aplinkos, kurioje nukentėjusieji gali gauti pripažinimą išvystyti teigiamus ryšius su kitais, įgyti saugumo ir vilties jausmus.

Keletas gydymo pavyzdžių

Matthias Schutwohl, Dresdeno Technikos univ. ir **Andreas Maercker**, Ciuricho univ. (psl. 150–181) savo studijoje „Politinio kalinimo Vokietijos Demokratinėje Respublikoje ilgalaikiai padariniai“ duoda eilę pasiūlymų PTSS pacientų gydymui. Šalia vaistų, jie siūlo „elgesio sąlyčio su trauma metodą“ („Behavioral therapeutic exposure techniques“). Antroje vietoje jie pabrėžia socialinės paramos svarbą. Ilgiau besitęsiant PTSS, siūlo naudoti kognityvinius metodus. Bet reikia atkreipti dėmesį į jų pasisakymą: „aptarus įvairius pasiūlymus dėl gydymo, reikia paminėti, kad pacientai, kenčiantys potrauminį stresą, neretai nesikreipia į specialistus dėl savo psichinės sveikatos sunkumų... tai gi tinkamos pagalbos teikimas šiems pacientams tebėra sunkiai vykdoma užduotis ne tik psichikos specialistams, bet ir politikams ir apskritai visuomenei“.

Grażina Gudaitytė (psl. 127–149), Vilniaus univ., duoda gana detalų savo potrauminio streso pacientų gydymo aprašymą, naudojant C. G. Jungo analitinės psichoterapijos metodus. Ji atkreipia dėmesį į Jungo specialią pasąmonės samprotavimo teoriją. Pagal ją, yra dvi pasąmonės rūšys: asmeninė ir kolektyvinė. Šeimos pasąmonėje glūdi šeimos istorijos ir jos paslaptys. Kultūrinis pasąmonės lygmuo apima atitinkamo krašto ir jo kultūros istoriją. „Ši teorija turi daug

reikšmės ilgalaikių traumų pergyvenimui, kurių pasekmės gali persiduoti ne tik artimiems asmenims, bet ir visam kraštui“. Jungas kalba apie kolektyvinės pasąmonės paveldėjimą, tarsi psichologinę DNA, kuri gali būti perduodama ateities kartoms pačioms tiesiogiai nei stresų, nei traumų išgyvenusioms. Taigi Lietuvoje traumų pažeista kolektyvinė pasąmonė, tam tikra prasme reiškia visos tautos ir jos ateities kartų sužalojimą. Gudaitės duodami psichoterapijos eigos pavyzdžiai sudaro gerų rezultatų išpūdį, bet problema yra praktiškame analitinės terapijos metodų įgyvendinime. Kur galima rasti specialistų (ir lėšų jiems apmokėti), kurie galėtų pacientui paskirti nuo 64 ligi 156 susitikimų.

Bet be gydymo ir konsultacijos irgi galima išgyventi, – sako Antoon Leenars (psl. 200–230), kalbedamas apie represijas Arktyje, Australijoje ir Lietuvoje. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad tose šalyse per ilgus metus vyko genocidas. Per šimtmečius inuitai ir aborigenai buvo kankinami, naikinami, niekinami, bet jų vis tiek dar yra išlikusių. Sovietų genocidas Lietuvoje beveik trečdalį tautos sunaikino. Vis dėlto ir ten išliko žmonių, kurie per kančias ir skriaudas sugebėjo išsilaikyti. Leenars cituoja pasisakymus, kuriuose matoma, kad išlikimui yra svarbus ir pačių represuotųjų noras išsilaikyti. Jis cituoja J. Anawak, kuris kalbedamas apie Kanados intuitytus, sako: „Mes ištvėrėme šimtus, netgi tūkstančius metų, ugdėme požiūrį, elg-seną, vertybę ir tikėjimą, dėl kurių galime drąsiai pasitikti išbandymus ir įveikti didžiausius sunkumus. Šiandien turime remtis tomis pačiomis vertybėmis. Problema yra ir turi būti mūsų. Negalime jos perleisti valdžiai, įstaigoms, specialistams, profesionalams, mokslininkams, organizacijoms ar konsultantams. Problema yra mūsų“.

Iš esmės tai tinka visoms represijų aukoms. Daug lietuvių pergyveno Rusijos caro okupacinę represiją, kuri taip pat buvo labai žiauri. Bet vis dėlto caro imperija sugriuvo, o Lietuva atgavo nepriklausomybę. Daugelis lietuvių buvo išvežta, įkalinta, išžudyta ar kitaip sunaikinta.

Bet lietuviai išliko. Ir išliko turbūt labai stipri tautos dalis, kuri kentusi ir dabar kenčianti, vis tiek išsilai- ko. Noriu čia pacituoti Dalios Grinkevičiūtės pasisakymą psl. (116): „O Golgota! Mano gyvenimas pavasario Golgota. Ją matyti, visą gyvenimą mažais protarpiais reiks nešti. Tu pirmoji pradėjai formuoti mano charakterį. Čia užgimė atkaklumas. Čia išmokau tyliai kentėti, žingsnis po žingsnio sunkiai artėti prie viršūnės, o ją pasiekus pajusti džiaugsmą ir pasitikėjimą savo jėgomis. Ta Golgota man buvo pirmas gyvenimo mokytojas. Žiaurus, negailestingas. Jis mokė kovoti ir nugalėti“.

Pabaiga

Okupacija savo esme yra karo tęsinys ir dėl to ji lygi karui. Ji sukelia traumas ir verčia žmones išgyventi potrauminius stresus. Sovietų okupacinė represija sunkiai sužalojo mūsų tautą, sujaukė Lietuvos ekonomiką, sugriovė ūkius, sodžius ir sodybas. Ištrėmė į kalėjimus ir koncentracijos lagerius apie pusę milijono žmonių. Bet šalia tokių fizinių represijų buvo padarytas ir didžiulis dvasinis sužeidimas, kurio psichologiniai padariniai pasireiškia potrauminio streso sutrikimo išgyvenimais. Potrauminį stresą išgyveno ir išgyvena ne tik represijų aukos, bet ir kiti žmonės, kurie tas represijas matė arba net ir tie, kurie prie jų vykdymo prisidėjo. Represijų bendradarbiai negalėjo išlikti nepaliesti potrauminio streso, nors jie to gal nenorėtų pripažinti. Taigi buvo sužeista visa mūsų tauta. Tautos sielos žaizdos dar ir dabar nėra užgijusios. Šioms žaizdoms gydyti reikia ne tik psichologinių metodų, bet taip reikia vidinio visos tautos atsi-gaivinimo. Reikia ne tik pripažini-mą ir pagalbą duoti nukentėjusiems, kas savaime suprantama, bet taip reikia duoti vietą net ir represijų kolaborantams. Potrauminio streso sumažinimui ir jiems reikia atleidimo susitaikymo. Ne baudi-mais, persekiojimais bei kerštu galima visuomenę vienyti, bet artimo meilės diktuojamu atlaidumu. Čia labai tinka Vytauto Cinausko, nesenai Amžinybėn iškeliavusio Lietu-vių tremtinių grįžimo fondo pirmi-ninko, kuris pats pergyveno tremtį

ir gulagus, poetinis pasisakymas:

Palik čia viską, tremtinį,
Tėvynės meilės ugnį karštą,
Tremties dainas sąsiuvinį.
Tik nepalik šioj žemėj keršto.

Tik nepalik piktumo tiems,
Kas po gimtinę pyktį sejo.
Kiekvienas savo atsiims.
Tik tu nebūki jam teisėjas.

Kokios kilnios, nuoširdžios tremtinio mintys. Mums jas gal net sunku suprasti, kai yra raginama nepykti ir nekeršyti skriaudėjui. Tai raginimas aktyvaus susitaikymo proceso, kuris Lietuvoje labai lėtai vyksta. Bet be jo kolektyvinėje pasąmonėje glūdintis potrauminis sutrikimas gali tęstis ne tik dabar, bet ir būsimuose kartose.

Per 15 metų naujosios nepriklausomybės yra daug padaryta, bet dar likę nemažų spragų, kurios neužpildytos. Toms spragoms užpildyti reikia tautinio – patriotinio atgimimo, reikia atgimimo humanizmui, idealizmui, tikėjimui į Dievą ir save. Bet reikia neužmiršti, kad kančia yra lietuvių gyvenimo dalis. Nuo 1725 ligi 1918 m. Lietuva išgyveno Rusijos caro okupacinę represiją, kuri buvo taip pat labai žiauri. Bet vis dėlto caro imperija sugriuvo, o Lietuva atgavo nepriklausomybę. Tai įvyko, nes tauta tikėjo į Dievą ir pasitikėjo savimi. Sovietai per 50 metų naikino tautos tikėjimą ir moralę.

To nepaisant, sovietinė sistema sugriuvo, o Lietuva vėl tapo laisva. Šioje laisvėje dabar turi būti grąžinamas tikėjimas, moralė ir socialinė gerovė. Okupacinės represijos psichologiniai padariniai yra baisūs, ir jie dar nepasibaigę. Bet tautos dvasia nėra ir nebus sunaikinta, nes ji yra nemirtinga.

Čia pateiktos mintys, ikvėptos Danutės Gailienės knygos *Sunkių traumų psichologija*, kurią yra tikrai verta perskaityti. Knygą galima užsisakyti e-paštu:

www.patogupirkti.lt Ji kainuoja 15 Lt. Pristatymas į JAV 25 LT.

Pastaba: 2005 m. vasarą ši knyga apdovanota I Laisvės fondo premija. ☺

Potrauminį stresą išgyveno ir išgyvena ne tik represijų aukos, bet ir kiti žmonės, kurie tas represijas matė arba net ir tie, kurie prie jų vykdymo prisidėjo.

LEIDINIAI

Nauja Vytauto V. Landsbergio knyga paaugusiems vaikams ir jų tėveliams

AGNĖ MARCINKEVIČIŪTĖ

Teatro ir kino režisierius, literatas Vytautas V. Landsbergis yra išleides šešias pasakų vaikams knygeles. Jau pati pirmoji knyga – *Rudnosiuko istorijos* – sulaukė pripažinimo ir buvo išrinkta geriausia 1995 metų knyga vaikams. Vėliau mažieji skaitytojai 1999 metais sulaukė *Obuolių pasakų*, 2003 m. – *Angelų pasakų*, o 2004 m. be didesnės pertraukos pasirodė filosofinė melodrama tėvams ir vaikams *Arklio Dominyko meilė*, kuri irgi buvo išrinkta geriausia 2004 metų knyga vaikams.

2005-ieji metai buvo ypač „derlingi“ (matyt, kalti Anykščiai, kur autorius pabėgo). Šiais metais Vytautas išleido į pasaulį tris knygeles: Pelytė Zita, Žuvelukas ir visai neseniai knygynuose pasirodžiusi *Berniukas ir žuvėdros*. O apie pastarąją ypatingai norisi pakalbėti, nes ją galima sugretinti su *Mažuoju Princu* arba *Džonatānu Livingstonu Žuvėdra* – knygomis, palikusiomis gilų pėdsaką ne vienam iš mūsų.

Jo naujausios knygos *Berniukas ir žuvėdros* pasirodymas – įvykis. Visų pirma todėl, kad čia autorius kalbasi su lietuvių autorių dėmesio stokojančia auditorija. Tai knyga skirta ankstyvojo paauglystės amžiaus vaikams. Vytautas yra iš tų rašytojų, kuris nuo pat knygelės sumanymo galvoja apie būsimą kūrinio adresatą: „Skaitytojas yra kūrybos proceso dalis. Visada. Kartais jis stovi šalia ir redaguoja – visada prieš išleidžiant knygą ją patikrina mano vaikais, kaimynų vaikais. Kartais, kai rašau vienas, tas įsivaizduojamas skaitytojas būna mano vaikystėje, kai sugrįžtu į tuos laikus, kai dar viską žinojau, kai žaidžiau ir nesistengiau

kaip nors atrodyti. Negalvojau, ką kas pasakys ir kaip įvertins. Kai buvau dar nušvitęs“. Galbūt todėl ši keista pasaka, nevengianti aštresnių gyvenimo kampų, turi tiek daug atpažįstamų situacijų iš kiekvieno vaiko kasdienybės.

„Skiriu Elzei“ knygos dedikacija – užuomina į knygos idėjos šaltinį. Vytautas neslepia, kad jį giliai sujaudino spaudoje pasirodęs Vandos

laikus, kai buvo labai gera, saugu ir juokinga. Tai vertimas savęs į vaikų kalbą, į laimės kalbą, – motyvuoja formos pasirinkimą Vytautas.

Pagrindinis herojus Mykolas yra „kitoks“ vaikas, kurį dažnai pravardžiuoja jo bendraamžiai. Jis geriau sugyvena su pajūrio gamta, paukščiais ir savo fantazijos pasaulio personažais, ateinančiais iš ilgesio tėvui, iš tų menkų, bet džiaugsmingų

žemiausia humoro forma – jo Lietuvoje daugiausia. Paskui būtų ironija – kompleksuotų žmonių ginklas. O paskui jau autoironija – subtilus, dieviškas instrumentas. Humoro galima mokytis, skaitant gerą humoristiką – anglų, žydų, rusų humorą, lietuvių liaudies pasakas. Žiūrint Kusturicos, Felinio filmus... Mokantis pasijuokti iš savęs. Nepasitycioti ir nesusiniekinti – o „nuleisti juo-

Meistriškas laviravimas tarp stilistinės įvairovės, autoriaus žaismės, kuri žavi ir skatina skaitytoją kūrybiškai mąstyti – vienas stipriausių Vytauto kūrybos polių.

Juknaitės pokalbis su šeštos klasės mokytoja Else Kmitaite, kuri skaudžiai išgyveno sunkią savo mamą ligą, tėvo tragediją... Ir kaip dažniausiai atsitinka, ši nelaimė subrandino mergaitę: apdovanojo tokiu giliu dalykų supratimu, kokį ir suaugęs žmogus retai turi. O išmintis – didelis turtas.

Žinoma, autorius patirtą išpūdį kūrybiškai transformuoja, pasirinkdamas pamėgtą ir gerai įvaldytą pasakos žanrą.

„Pasaka – tai tiesiog vienas iš būdų pranešti pasauliui informaciją. Tarsi vaikiškas, tarsi nerimtas būdas. Bet pasakas rašyti (bent man) yra žymiai sudėtingiau, negu ne pasakas. Nes pasakose tu turi būti kryptingai postuluotas, t.y. – turi gan tiksliai žinoti dėl ko rašai ir ką nori pasakyti. Negali rašyti, kas užėina „ant seilės“. Literatūroje suaugusiems gali ieškoti, o čia turi būti jau atradęs.

Pasaka – tai būdas suaugusiųjų informaciją išversti į vaikų kalbą. Arba būdas vaikų kalbą išversti į tėvų kalbą. Arba būdas sugrįžti į tuos

prisiminimų, kai jie buvo kartu.

Mykolas anksti patiria tėvų skyrybas. Likęs gyventi su motina, jis dvejus metus ilgisi tėvo, o ir kalbėti apie jį nevalia, nes mama nenori. Bet vieną dieną į duris pasibeldžia neįlemta žinia, kad tėvas ligoninėje ir yra visai arti mirties...

Kaip ir ankstesnės Vytauto knygos, ši pasaka pasižymi netikėtomis žanrinėmis jungtimis: siužetą papildo kelionės „keistojo“ berniuko mintčių vingiais, kadaise iš tėvo išgirstomis pasakomis ir eilėrašciais, kurie balansuoja tarp sakralumo, mistikos ir realybės bei absurdo. Meistriškas laviravimas tarp stilistinės įvairovės, autoriaus žaismės, kuri žavi ir skatina skaitytoją kūrybiškai mąstyti – vienas stipriausių Vytauto kūrybos polių. Kitas Vytauto kūrybos išskirtinis bruožas – savitas humoras, kuris kaip jungianti gija – autoriaus požiūris – eina per visą kūrybą, įskaitant ir Vytauto V. Landsbergio filmus, teatrinis pastatymus.

„Man atrodo, kad sarkazmas yra

kais“...

Kai mokiausi mokykloje, buvo labai populiarus Danijilas Charmsas – iki šiol tai nepralenkiamas autorius. Gogolis, Ilfas ir Petrovas – rusai turėjo stiprią autoironijos tradiciją klasikinėje literatūroje. Iš lietuvių – mokiausi paradoksalių kalambūrų iš M. Martinaičio, absurdo poetikos iš V. Bložės, – „pasiaiškino“ Vytautas.

Vėlgi sugrįžtu prie knygos, kurią lengva ir gera skaityti. Nors knygoje kalbama apie netektį, bet kalbama šviesiai, ne egoistiškai. Vaikas nelaimę priima, kaip savotišką išbandymo dovaną, mokosi suprasti kitą žmogų, neteisti savo tėvų.

Knygos viršelis savo išvaizda nuteikia, jog tai yra knyga vaikams. Tačiau, jei turite ir vyresnių – paauglystės amžiaus vaikų, nepraeikite pro šalį, atkreipkite dėmesį į paprastą, nedidelę knygelę, kuri nerėkia ir nesiperša būti nupirktai. Galbūt ši knyga bus puiki dovana, palinkėjimas mums visiems užaugti ir nebijoti mąstyti. ☺

Pasaka paaugusiems vaikams ir jų tėveliams

Berniukas ir žuvėdros

VYTAUTAS V. LANDSBERGIS

Buvo pati vasaros pabaiga. Nuo jūros pūtė šiltas, lengvas vakarų vėjas, sukeldamas mažas bangeles. Ant didžiulių tamsių akmenų, gulinių pajūryje ant smėlio arba kyšančių jūroje netoli kranto, tupėjo pulkas kirų ir žuvėdrų. Prieš porą mėnesių jos jau buvo išperėjusios savo mažus vaikelius, šie jau spėjo paaugti ir apsiplunksnuoti, pramoko skraidyti ir žvejoti. Ir štai dabar – tiek žuvėdros, tiek kirai su savo vaikais – susimetę į draugiškus pulkelius, tarškėjo, klegėjo bei svarstė, ką veikti toliau, artėjant rudens dar-ganoms ir žiemos šaltiams. Plėšriosios žuvėdros ruošėsi skristi žiemoti prie Viduržemio jūros, o kirai ketino pasilikti Karklėje, prie gimtosios Baltijos krantų. Mat čia, samprotavo kirai, žiemojimui ištis neblogos sąlygos – netoliese Palanga, Klaipėda, o šių pajūrio miestų žmonės, matyt, turtingi, nes nemažai maisto kiekvieną žiemą išmeta laukan. Be to, ir Baltijos jūra kas-

met vis rečiau beužšąla – joje žvejoti dabar galima beveik kiaušį žiemą. O jeigu ji kartkartėmis trumpam pasidengia ledu, tai netoliese yra neužšalantis Klaipėdos uostas, Kuršių marios, Nemuno žiotys...

Taip klegėdami ir ginčydamiesi paukščiai dažnai matydavo prie jūros ateinantį keistą berniuką, po pažastimi nešinę dideliu aplanku popierių. Ateidavo tas berniukas dažniausiai jau po pietų ar vakarėjant, atsisdavęs kur nors atokiau ant kranto akmenų, išsitraukdavo iš aplanko spalvoto popieriaus lapą ir, išsiėmęs iš kišenės kreideles, imdavo piešti žuvėdras bei kirus. O paukščiams – kad ir kaip tai atrodytų keista – labai patiko pozuoti jaunajam dailininkui. Išvydusios berniuką, kryklės žuvėdros tučtuojau pasipustydavo savo baltąsias plunksnas, kirai išsipešiodavo netvarkingus pūkelius posparniuose, o tada jau – pasidabinę bei labai rimtai kūrybos procesui nusiteikę – sparnuotieji

pozuotojai sustingdavo kuo įvairiausiomis pozomis. Vienas kiras, tarkim, atsistodavo ant vienos kojos ir apmirdavo tarsi kokia skulptūra. Kitas, kritęs vandenin, sūpuodavosi it koks plūduras nė nemirksėdamas, kad tik jaunajam dailininkui netrukdytų piešti.

– Kodėl jis toks tylus, kodėl nerėkauja, neišdykauja, nemėto akmenų vandenin kaip kiti vaikai? – plūduriuodami svarstė kirai.

– Gal jis serga kokia balso liga? – gūžčiojo pečiais žuvėdros.

– Ir dėl to negali klykteleiti taip kaip mes – „čkarrrrkariu“, – klyktelejo viena iš jų ir net į orą pakilo.

– Ša, neklykaukit, nes mūsų dailininką išgąsdinsit, – nuramino žuvėdras orūs kirai ir, ant jūros bangelių pasisūpuodami, toliau ramiai pozavo tyliajam berniukui.

– O aš žinau, kodėl jis nešneka, – staiga prabilo iki šiol tylėjusi senyvo amžiaus žuvėdra. –

Aš galėčiau jums apie šį berniuką papasakoti labai daug įdomių dalykų...

– O iš kur tu apie jį žinai? – paklausė didžiulis rudagalvis kiras, tingiai pasukęs galvą į netikėtai prabilusiąją, – juk tu paukštis, o jis – žmogus?

– Žinau, nes man labai patinka stebėti šiuos pajūriu vaikštinėjantių besparnius padarus, – paaiškino žuvėdra ir išmintingai kojele pasikrapštė galvą, – o jeigu kuris nors iš jų mane ypač sudomina, tada aš imu jį sekti, dažnai net iki jo namų, apžiūriu pro langą, kaip jis gyvena, ką veikia. Oi įdomūs sutvėrimai tie žmonės!

– Nagi nagi, papasakok tada, kodėl tas berniukas toks tylenis, – susidomėjo kirai ir žuvėdros.

– Skriskit arčiau, – mostelėjo sparnu senoji, – tuoj viską sužinosit...

Smalsūs paukščiai kaipmat suplaukė, suskrido, susispietė aplink senąją, visiškai užmiršę, kad pozuojant patartina nejudėti. O išmintingoji senolė žuvėdra, lėtai vaikštinėdama ant didžiulio plokščio akmens, kyšančio jūroje, ėmė pasakoti apie berniuką. Savo baltasparniams draugams ji paaiškino, kad kalbėti, rėkauti ar akmenimis mėtytis tas berniukas nenori ne todėl, kad kuo nors sirgtų.

– Jis tiesiog yra tylus, užduras vaikas, kuriam labai patinka stebėti gamtą, paukščius, žmones. Žmonių, kaip ir paukščių, yra labai daug rūšių. Vieni rėksmingi, plėšrūs, kiti tylūs ir ramūs.

Klausėsi jūros paukščiai, linguodami galvomis, ir daug įdomių dalykų apie jaunąjį dailininką išgirdo. Jie sužinojo, kad dėl uždaro šio berniuko būdo klasės draugai dažnai iš jo pasišaipto, net pravardę jam sugalvojo – Batas. Atseit kurčias kaip batas... Kartais ir pastumia jį ar net pargriauna, tačiau berniukas neišsikeičia. „Juk jie dar vaikai, – mintyse pasiguodžia jis, – jiems reikia padūkti“.

II

Berniuko, pravardę Batas, gyvenimas kadaise buvo toks, kaip ir daugelio kitų vaikų. Bemaž visi vaikai turi pravardes, visi pasistumdo, mėgsta žaisti ir ką nors kurti – vienas piešia, kitas dainuoja, trečias vaidina mokyklos teatre ar eilėraščius rašo.

– Tačiau Batas kitoks nei jo bendraamžiai, – paaiškino išmintingoji žuvėdra.

– O koks, koks, koks? – sukrankėjo netoli nutūpusi varna, kuriai, matyt, irgi parūpo, apie ką čia šnekasi baltieji paukščiai.

– Jis tiesiog labiau suaugęs nei kiti jo draugai, – žvelgdama į varną paaiškino žuvėdra, – jis daug daugiau patyręs ir apmąstęs.

– Papasakok mums viską apie tą berniuką, – nekantriai suklegėjo smalsios žuvėdros jauniklės, – koks jo vardas, ką jis mėgsta lesti?

– Tikrasis jo vardas yra Mykolas, bet tėvai jį vadina Miku, – tarė žuvėdra ir nusišypsojusi pridūrė: – o valgo berniukas tą patį, ką ir mes, – žuvį, duoną, kruopas.

– O kas jo tėvai, kur jie gyvena? – klegėjo jauniklės.

– Berniuką augina mama, – tęsė pasakojimą senoji žuvėdra. – Jo tėveliai gyvena atskirai, nes yra išsiskyrę, kaip sako žmonės...

Nutilo paukščiai ir nemirksėdami toliau klausėsi nelinksmo pasakojimo.

Netrukus sužinojo, kad savo tėtį Mikas mato retai. Dabar jis gyvena kitame mieste su kita moterimi. Juodu su mama apie tai beveik nekalbėdavo. Mama nenorėjo. Mykolas tik neseniai sužinojo, kuo vardu naujoji tėčio žmona.

O savo tėtį berniukas, kaip ir visi vaikai, labai mylėjo. Atmintyje vis išskildavo įvairios vaikystės istorijos ir pokalbiai su tėčiu. Dažnai prisimindavo vieną keistą atsitikimą, po kurio tėvelis išėjo. Kartą naktį pabudęs, jis už sienos išgirdo tėvų barnį. Paskui tėtis įėjo į jo kambarį, atsisėdo ant lovos krašto, ėmė glostyti sūnui galvą ir tyliai, tarsi pats su savimi, kalbėtis. Mikas apsimetė miegą, tačiau viską puikiausiai girdėjo. Tėtis jam sakė:

– Miegok, mano sūnau. Nežinau, kaip tau paaiškinti, kas vyksta mūsų namuose, nes ir pats nelabai ką suprantu. Nesutariam mudu su tavo mama. Niekas nepadarysi – atsitinka kartais taip, kad žmonės ima erzinti vienas kitą, vienas kito nebegirdi, nebejaucia... Užaugsi, suprasi.

Paskui tėtis išsitraukė iš kišenės kažkokį daiktą, pakišo po Miko pagalve ir tyliai tarė:

– Čia yra akmenėlis su skyle, radau jį Karklės pajūry. Sakoma, kad tokie akmenėliai neša laimę. Jei tau kada nors bus liūdna ir norėsi su manimi pasikalbėti, tai tik paimk tą akmenėlį, prisidėk prie širdies ir pasikalbėk su juo. O aš viską girdėsiu...

Netrukus kambario duris pravėrė pavargusi mama ir piktai sušnibždėjo:

– Palik vaiką ramybėje, eik miegot...

Tėtis sunkiai atsiduso ir, ant pirštų galų išėjęs iš kambario, tyliai uždarė duris. O Mykolas nuliūdo, kad šis slaptas judviejų pokalbis buvo toks trumpas. Jis jautė, kad tėtis tą naktį dar daug ką norėjo jam pasakyti.

III

Prisimindamas tuos laikus, kai tėvai dar buvo kartu, Mykolas norėdavo galvoti tik apie gražius ir linksmus dalykus. Tačiau kažkodėl atminty išskildavo tie vakarai, kai tėtis grįždavo iš darbo svirduliuodamas, o jam iš burnos sklisdavo nemalonūs prarūgusios uogienės kvapas. Tada jis būdavo geras ir linksmas, apsikabindavo Miką ir imdavo sekti pasakas. Dažniausiai jos būdavo liūdnos. Bet tėtis taip įdomiai jas sekėdavo, kad daugelį jų Mykolas žodis žodin atsimeina iki šiol. Tarkim, pasaką apie Juozą ir Juozulį:

Gyveno kartą toks žmogelis, vardu Juozas. Jį vadino Svajonėliu. Ir turėjo tas Juozas vaikėlį, vardu Juozulis. Vieną giedrą vasaros naktį, kai Juozulis jau miegojo, sėdėjo jo tėvelis Juozas ant palangės, žiūrėjo į žvaigždes ir svajojo. Ir taip užsisvajėjo, kad nė nepajuto, kaip jo kūnas ėmė lengvėti, kol visai neteko svorio. Papūtė vėjas ir išnešė tėvelį Juozą pro langą.

Netrukus tas pats vėjo gūsis pažadino ir mažąjį Juozulį. Vos praplešęs akis ir pamatęs už lango skrendantį savo tėtį, sūnus labai išsigando. – Tėte, kur tu? – prie lango pribėgęs sušuko Juozulis.

– Tsss. Eik miegot, – tyliai nuramino sūnelį tėvelis Juozas. – Aš tik truputį paskraidysiu su vėju ir netrukus grįšiu. Juk tu žinai – su vėju mudu esame geri bičiuliai.

– Tave gali sugauti! Juk skraidyti draudžiama, – išsigandęs perspėjo vaikelis.

Jis žinojo, kokie griežti yra įstatymai,

draudžiantys žmonėms skraidyti.

– Nesugaus, aš gi greitas, –

atsakė tėvelis, – na, miegok...

Nenorom atsigulė Juozulis į lovą, užsimerkė, bet niekaip užmigti nebegalėjo. O jo tėvelis skrido viršum miesto ir klausėsi, ką tarpusavyje šneka žvaigždės. Šnekėjo jos apie paprastus dalykus – apie orą, spalio ateitį ir t.t.

– Nutilsit jūs, ar ne, – staiga žvaigždės griežtai subarė Mėnulis, – paklausykite geriau, kaip apačioj lakštingala suokia.

Nutilo žvaigždės ir ėmė klausytis.

Bet netikėtai lakštingalos čiulbėjimą pertraukė sirenos kauksmas ir dangų ėmė raižyti prožektorių pirštai – tai Nakties sargyba pastebėjo, kad virš miesto kažkas skraido. Vos tik prožektoriai apšvietė virš namų kybantį tėvelį Juozą, tuoj pat kaukdamos atlekė gaisrinės mašinos, pasistatė kopečias ir nukabino tėvelį nuo dangaus.

Laukė, laukė tą naktį Juozulis grįžtančio tėvelio ir nesulaukė. Kitą rytą vaikų darželyje auklėtoja nusivedė jį į virtuvę ir pašnibždom, kad kiti vaikai neišgirstų, pasakė, kad jo tėvelį sučiupo Nakties sargyba ir pasodino į kalėjimą.

– Tik nesugalvok ir tu skraidyti, nes bus kaip tėtiui, – baigdama griežtai pasakė auklėtoja.

Parėjo Juozulis vakare iš darželio namo ir galvoja – kaip dabar tėtį išvaduoti? Ir nutarė jis naktį atsisėsti ant palangės ir, kai tik pakils nakties vėjas, pabandyti nuskristi su juo pas savo tėvelį. Kaip tarė, taip ir padarė. Atsisėdo ant palangės ir ėmė šaukti vėją:

– Vėjau, vėjau, nunešk mane pas tėvelį!

Naktis buvo vėjuota, ir netrukus stiprus vėjo gūsis, įsiveržęs į kambarį, išsinešė Juozulį laukan. Skrido jis atsargiai, beveik pažeme, stengdamasis, kad tik Nakties sargyba jo nepastebėtų. Nuskrėdęs prie kalėjimo, tyliai įlindo pro grotas ir rado tėvelį prirakintą prie sienos kaip kokį nusikaltėlį.

– O, Juozulis, – nustebęs tyliai šuktelejo tėvelis, – aš kaip tik apie tave galvojau...

– Tėti, bėgam iš čia, – sušnabždėjo Juozulis.

– Kaip pabėgsi, tu gi matai, aš prirakintas prie sienos, – liūdnai atsakė tėvelis. – Be to, kad ir kur bėgtume, vis tiek jie suras. Ir bus tik dar blogiau. Dar ir tave prie sienos prirakins... Tu geriau lėk namo ir lauk manęs. Vis tiek kada nors mane paleis.

– Niekur aš be tavęs nelėksiu, – atsakė Juozulis ir ėmė tyliai šaukti vėją: – Vėjau, vė jau, išnešk iš kalėjimo mane ir mano tėvelį!

Pro atvirus kalėjimo langus įskrido naktinis vėjas, susirangė vidury kameros ir tyliai šnarėdamas tarė:

– Negaliu aš jūsų iš kalėjimo išleisti. Tačiau galiu paversti vėjo gūsiu, tada jūs ir patys lengvai pro kameros grotas išskrisit.

Kalėjimo sargas vaikščiojo su šautuvu palei kalėjimo duris ir budriai saugojo, kad tik niekas nepabėgtų. Ir staiga jis išgirdo, kad sugirgždėjo kažkurioje kameroje grotos. Kažkas užtelėjo, ir švelnus vėjas perbraukė sunerimusią sargą kakta. Baisus įtarimas dingtelėjo sargui galvon, drebančiom rankom jis atrakino kalinio Juozo kameros duris ir nustėro iššvydęs, kad ji tuščia. Sargas puolė kieman, ėmė šaudyti į dangų, bet tik švelnus vėjelis, tarsi juokdamasis, taršė jam plaukus, lindo į užantį. Nusisiplovė sargas, susi-

Sudiev, Čikaga

LIUCIJA J. KRYŽEVIČIENĖ

Š.m. sausio 13 d. Čiurlionio galerijoje Jaunimo centre atidaroma Aldonos Stasiūnaitės–Pečiūrienės retrospektyvinė paroda „Atsisveikinimas su Čikaga“. Šios parodos pavadinimas yra intriguojantis.

Aldona, 1964 m. baigusi Vilniaus Dailės institutą, įsigijusi tekstilės specialybę, pradėjo dirbti kūrybinį darbą „Vilijos“ trikotažo fabrike dailininke. Ten praleisti 27 metai subrandino savito, originalaus braižo rūbų kūrėją. Jos sukurtais drabužių modeliais puikavosi Lietuvos moterys, dailininkės kūrybos išradingumu, originalumu žavėtasi tarptautinėse parodose bei mugėse.

1978 m., 1979 m. ir 1990 m. dailininkė surengė personalines parodas Vilniuje. 1998 m. personalinė paroda suruošta M. K. Čiurlionio galerijoje Čikagoje. Nuo 1971 m. A. Pečiūrienė yra Lietuvos Dailininkų sąjungos narė; 1981 m. įstojo į Dizaino sąjungą. Dailininkės darbai buvo įvertinti diplomais, o 1985 m. jai suteiktas Lietuvos nusipelnusių meno veikėjos vardas.

1991 m. atvykusi į Ameriką, ilgą pėsčią Čikagoje. Penkiolika metų, praleistų šioje šalyje, neliko be atsako. Aldona neapsiribojo vien kasdieniniu darbu „Networks“ dizaino studijoje, ji laisvalaikio nepamiršo kūrybos, aktyviai įsijungė į dailės gyvenimą Čikagoje, dalyvavo Lietuvių moterų dailininkių parodose. Jos kūrybinio darbo spektras platus — nuo batikos, pastelų, tekstilės, skulptūrinių kompozicijų, lėlių, dekoratyvinių pagalvėlių — iki kompiuterinės grafikos.

Dar gyvendama Lietuvoje buvo pamėgusi batikos techniką. Atvykusi į Čikagą sukūrė ciklą, skirtą moterims: „Jaunystė“, „Jaunamartė“, „Motina“, „Našlė“. Šie dekoratyvi-

niai, subtilaus kolorito tekstilės panno kalba apie moterų likimus, išgyvenimus.

Jos didelio formato batikos darbai „Pavasaris“, „Ruduo“ išsiskiria savo didingumu, minimaliomis išraiškos priemonėmis. Tik spalvų gausa tarytum susisieja su regėtais stiklo vitražais lange. Prisiminimų, gal sentimentų vedama, sukūrė batiką „Vilniaus Madona“. Tai gelsvo, aukso kontūrais pagražinto, kolorito darbas, lyg atsakas Aušros Vartų Madonai Vilniuje.

Dailininkė daug dirba aliejinės pastelės technika. Ciklo „Gėlės puikuoja“ — spalvingi gėlių motyvai: „Tulpės“, „Irisai“, „Narcizai“. Šie motyvai atkeliavę iš Aldonos puoselėjamo darželio po langais. Gėlių žiedai įvairiaspalve varsa pražysta popieriaus lape.

Jau gyvendama Čikagoje, Aldona išbandė savo kūryboje kompiuterio galimybes. Taip ji sukūrė ciklus „Cirkas“, „Miesto panelės“, kompiuterizacijas „Kosminės erdvės“, „Netikėti susitikimai“.

Cikle „Cirkas“ — tai ne efimeriškos būtybės, kaip iš pirmo išpūdio atrodo, o savitai interpretuoti juokdaryų personažai. Sustingę veidai, po kuriais slepiasi išgyvenimų pasaulis, liūdesio ir ilgesio nuotaikos. Klouno kaukė — tik juokauti, gudriems sąmojams ištarti, tai uždanga nuo supančio pasaulio.

Cikle „Miesto panelės“ — tai lyg vaikystės vizijos, prisiminimais atlydėtos iki dabarties. Šie ciklai abstraktūs, groteskiški, figūrų kompanavimas su įvairiomis natū-

Aldona Pečiūrienė. Batikos darbas „Vilniaus Madona“

Jos darbuose artimas literatūrinis sprendimas, pasakojimas, noras išsakyti, kas per ilgą laiką susikaupė tavyje. Tas ryšys tarp dailės kūrybos ir poezijos, tai transformacija savitoje išraiškoje.

mortų detalėmis, priduoja darbams žaismingumo nuotaikos. Šiems grafikos darbams artimos lėlės: tai lyg pasikartojantys personažai; tąsa kitu pavidalu, lyg išlipę iš popieriaus lakšto, kad galėtume paliesti; tarytum atkeliavę su tavimi pasimatyti, prikelti vaikystės prisiminimus.

Lėlių grupėje „Gėlių močiutės“ — tai miestų ar miestelių, bažnyčių šventorių „personos“. Daugeliui primins gal taip populiariąją, vaikų pamėgtą „Skudurinę Onutę“... Čia puikuoja praėjusio šimtmečio rašytojų Astridos Lindgren, Pamelos Travers romantiškos knygų herojės.

Aldona savo kūryboje ieško naujų tradicinių ir netradicinių technikų, išraiškos galimybių. Tai „kaukės“ su ironiška gaidelė.

Tai tarsi priminimas, kad grožio stereotipai nėra gyvenime

amžini, tik gal amžina grožio filosofija, vizija,

kuria mes sukuriamo gyvenimo akimirkos tarpusnius. Jos darbuose artimas li-

teratūrinis sprendimas,

pasakojimas,

noras išsakyti,

kas per ilgą laiką susikau-

pė tavyje. Tas ryšys tarp dailės kūrybos ir poezijos, tai transformacija savitoje išraiškoje. Visi menai gimsta iš jausmų, o Aldona jausmų nestokoja.

2001 metais ją aplankė Poezijos mūza. Sukurta 150 eilėraščių. Tai naujas kūrybos proveržis. Kai neįkyla ranka paimti teptuko, pasamone užvaldo mintys, kurios kita forma išrašomos balto popieriaus lape. Tai sielos protrūkis. Noras išsakyti, kas tau aktualu šią akimirką, kas susikaupė tavyje, giliai išgyventa, patirta. Tai eilės apie ilgesį, prisiminimus, praradimus, džiaugsmą, gamtos grožį, miestų pulsą, nuotaikų kaitą, tėvynės ir artimo meilę. Tai prisilietimas prie praeities ir dabarties, kas supa arti ir toli, ko negali apčiuopti, o tik pajusti, ką išgyveni savyje.

Jos gyvenimas neapsiriboja tik dailės darbais: kūrybos versmė ir toliau keliauja per poeziją, per žodį. Ji turtinga jausmų dvasia, galinti išreikšti save plačiąja prasme.

Visi, kurie nusiteikę geranoriškai pabendrauti, pamatyti parodą bei pasiklausyti šios visapusiškos dailininkės-poetės, maloniai kviečiami atsilankyti parodoje „Atsisveikinimas su Čikaga“.

Aldonos Pečiūrienės siūtos „Lėlės“.

ALDONA PEČIŪRIENĖ

Aldona Pečiūrienė

PAGAUT SVAJONĖS NEGALI

Balta snieguolė taip lengva
Ji kaip svajonė tolima
Paliesi ją karšta ranka —
Ištirps kaip vizija, staiga.

Taip ir svajonės, jei kada
Palies kas purvina ranka
Suduš svajonės — ir tada
Beliks tiktai tiršta migla...

Paliesti snaigės negali,
Nes ji ištirpsta, kai lieti, —
Pagaut svajonės negali, —
Nes ji kažkur toli toli...

LAIKAS

Lašėjo laikas į taurę pažinimo, —
Lašas po lašo ir taurė sklidina,
Tamsaus ir tiršto degančio laukimo
Būti — nebūti — problema amžina.

Senelio išmintim ir vaiko nekaltybe
Paženklinta gyvenimo prasmė
Visiems ir visada sakyt teisybę —
Tai laiko taurės pilnaties esmė.

Išgerti visą laiko taurę gundo —
Tamsų ir tirštą, degantį gėrimą
Lašelį po lašelio, iki dugno
Laiko pilnatvės, pasaulio pažinimą.

REIKĖTŲ UŽDARYT DURIS

Reikėtų uždaryt duris,
Kad laimės dienos neišbėgtų,
Ir kad rusentų dar viltis,
Kad židinyt dar neišblėstų.

Ir kad visa mūsų šeima
Po vienu stogu susirinktų,
Kad laimės taurė sklidina
Visiems po gurkšnį padalintų.

Kad liaunos šakos obelų
Nuo kvapnių žiedlapių palinktų
Ir kad anūkai dovanų
Laukų margų gėlių pririnktų...

SVARBU, KAD ESMĖ PAŽINAI

Paėmus saują pelenų,
Lėtai pavėjui juos beriu —
Kiek daug sudegusių dienų
Pažyra auksu ir variu...

Vitražo saulės atspindžiai,
Tai mano laimės atšvaitai.
Mėnulio liūdno šypsena —
Svajų sudužusių spalva.

Meilę, kaip kryžių, su džiaugsmu
Aš per gyvenimą nešu,
Ar daug man duota, ar mažai —
Ne viskas buvo pelenai:

Čia daug sudegusių dienų,
Sudegintų naktų tamsių.
Vienam tai daug — kitam mažai —
Svarbu, kad esmė pažinai.

ČIKAGA

Tamsi naktis pagimdė blausų rytą
Išbarstė baltą šerkšnų pakelį,
Pakėlė miestą, gatvėm suraižytą
Pakėlė ir žuvėdras klykt paežerėj.

Pabudęs miestas dunda, gaudžia,
Mašinų nenutrūkstančia srove.
Dangoraižiai, atrodo, dangų spaudžia,
Pradūrę debesis dantyta viršūne.

Čikaga mano ir mano tėvo miestas —
Jis atsidūrė čia karo sumaišty
Vis dar jaučiu tėvo rankas ištiestas,
Kad nepaklyščiau aš to miesto sukury.

Plieninis miestas, vėjų apkabintas
Bizniu ir darbo prakaitu alsuoja
Tartum Kalėdų šventei padabintas,
Šviesų girliandom blyksi ir žėruoja.

Jau vakarėja, atgulė diena
Ir krinta snaigės, kad iškart sutirptų.
Gyvenimas, kaip meilė laikina
Tarp mugės žiburių ir tarp ledinių tiltų.

GĖRIO IR PYKČIO SPALVOS

Atspėk, kokia šėlstančio pykčio spalva —
Gal juoda, gal ruda ar žalia,
O gal degančio laužo liepsna,
Gal gili ir klampi kaip derva?

Pasaulis pakvipo piktumo spalva,
Drugeliai juodi ant širdies.
Nepyk, petį palietė draugo ranka
Ir padavė žiedą vilties.

Atspėk, kokia laimės, gerumo spalva,
Gal rausva, gal balta ar melsva,
O gal švintančio ryto žara,
Gal skaidri ir tyra, kaip malda?

Pasaulis pakvipo gerumo spalva,
Drugeliai balti ant širdies,
Sugrįžk — petį palietė draugo ranka
Ir padavė taurę vilties.

UŽRAŠAI IŠ PROVINCIJOS

Stasys Goštautas

Tapatybė Nerijos Putinaitės vizijoje

Jau seniai lietuviai gyvena nesutarimo laikus. Turbūt priėmimas į Europą dar daugiau viską sumaišė. Ilgai buvom Rytų Europos provincija, idomu kas būtų, jei ateitų kinai ir mes taptume vakarų Kinijos provincija? Mes baisiai skubam pasivyti ir net pralenkti Europą, į kurią vos spėjome įsijungti. O gal neverta taip skubėti į Europą, kur ir iš vidaus, ir iš visų pusių apsupta musulmonų bei afrikiečių (Prancūzija — 5 mln., Vokietija — 4 mln., Lietuva — tik 2,700)? Gal geriau pasilikti prie Azijos, kaip Nerija Putinaitė

**Išėivija ir šiandien
nesusikalba su sovietinės
Lietuvos palikuoniais,
nes jie ieško tapatybės
per politiką, o mes dar
laikomės senos basana-
viškos tradicijos ir ją ban-
dom išlaikyti per kultūrą.**

daro užuominą savo knygoje *Šiaurės Atėnų tremtiniai arba Lietuviškosios tapatybės paieškos ir Europos vizija XX a.* (Vilnius, Aidai, 2004, 240 psl.), kur, tarp kitko, atkakliai sunaikina Basanavičių ir kitus mūsų mitus, kuriuos mūsų tėvai išmokė gerbti.

Skaitau ir negaliu tikėti, kad tiek gilių minčių, per skubotumą taip blogai parašytų, ir tiek nesąmonių sukrauta į vieną knygą. Ką gi dr. Basanavičius padarė ar ko nepadarė, kad reikėjo jį taip žiauriai sunaikinti? Atrodo, lyg jis dar būtų gyvas ir pavojingas valdantieji partijai. Jei šiandien turėtume tuziną tokių genialių patriachų, kaip dr. Basanavičius, mūsų valdžia ir mūsų bendruomenė būtų švaresnė, pajėgesnė ir geresnė. Tarp kitko — ir čia tik Schopenhauer sugestija — tokia knygą berašant, būtina perrašyti

nors dešimt kartų arba parašyti antrą dalį, kurioje paneigiama viskas, kas rašyta pirmoje.

Suprantu, kad seniai laikas ieškoti mūsų identiteto, tautiškumo, tapatybės ir mūsų vietos Europoje bei pasaulyje, bet ar tikrai reikia viską sunaikinti, kad pastatytume Trojos arklių? Nepamirškime, kad graikai sunaikino Trojos graikus, t.y. savo brolius, o už pabaudą Neptūnas audra sunaikino visą graikų laivyną.

Tik Lietuvoje gali pasirodyti tokia knyga kaip *Durnių laivas*, kur yra niekinami žmonės, jau iškeliavę į Anapilį (kaip architektas Vytautas Landsbergis Žemkalnis) ir nebegali apsiginti. Vytautas Petkevičius daug pasipelnė parašydamas savo „best seller“, bet argi verta dabar bylinėtis iki pasaulio pabaigos, krašte, kur bylinėtis yra viena mėgstamiausių pramogų? Prisiminkime A. Brazausko reakciją — „bylė bus“ — ginant Kristinos neaiškias išgytus turtus.

O dabar Putinaitė griebiasi kito, jau seniai mirusio, herojaus Jono Basanavičiaus, kuris 1880 metais tikrai negalvojo, kaip 2005-aisiais galvoja Putinaitė. Šmeizti mirusius, atrodo, lyg būtų dar viena lietuvių pramoga. Ar Putinaitė užkliuvo Basanavičiaus tautininkų partijai? Tautininkai gal per daug įžūliai pasisavino vardą, kuris priklauso visai tautai... O gal ir vėl netolerancijos pavyzdys — Putinaitė dar vis skauda, kad dr. Jonas Basanavičius draugavo su didžiausiu mūsų laisvamanu Jonu Šliūpu? Tautininkai galop irgi katalikai, tad reikėtų juos toleruoti, juo labiau, kad jau tiek mažai jų beliko, o paskui, neduok Dieve, dar ko gero reikės su jais bendrauti anapus žvaigždynų!

Juozas Girnius man kadaise tvirtino, kad, jeigu mes mokėtume daugiau matematikos ir filosofijos, išmoktume geriau galvoti ir gal geriau rašyti. Tai labai akivaizdžiai

matome Antano Mockaus atveju: matematikas ir filosofas, kuris moka galvoti ir būti tokio gaivalingo krašto, kaip Kolumbija, vadu. Putinaitė yra filosofė, nežinau, kiek matematikė, ir Prezidentūros patarėja.

Mane labai erzina N. Putinaitės terminas „lietuviška tapatybė“, kuri matom kiekviename puslapyje pakartotą dešimt kartų. Pagal Jorge Luis Borges, rašant apie šachmatus, vienintelis uždraustas žodis tame tekste būtų kaip tik „šachmatai“, o autorė kartoja „tapatybę“ *ad nauseam*. Gerai išmokau naują išsireikimą „quest of identity“, kas yra labai svarbu ir tikiuosi, kad Nerijos avantiūra, kaip ji pati vadina savo knygą (ir kiekviena knyga yra avantiūra), paskatins rimtas ir neužgauliojančias diskusijas apie mūsų vietą Europoje ir pasaulyje, kol dar neatėjo aziatai (pagal Basanavičių?) ir nenušlavė mūsų į provinciją.

Ne taip ambicingai sekdamas afa Algirdo Landsbergio idėja apie Vidurio-Rytų Europą, ką tik baigiau ruošti antrąjį *Lituanus* numerį ta tema — kur bus idomu palyginti, ką vengrai, čekai, lenkai, lietuviai ir mūsų išėiviai galvoja apie Vidurio Europą. Kartais sveika paskaityti, ką apie mus rašo mūsų kaimynai. Aišku, istorija nėra mokslas, bet vis vien vartoja mokslinį aparatą. Daug kas apie mus rašo geriau negu mes patys apie save. Keista ta mūsų tauta!

Tapatybės/identiteto mes buvome priversti ieškoti per kultūrinius kanalus, ieškoti kultūros, kurios neturėjome, nes viskas, kas buvo pagoniška, buvo sunaikinta, ir viskas, ką gavom, tai lenkiškos krikščionybės dėka. Algirdo laikais vos netapome rusiški krikščionys. Lenkiška kultūra, kuri skyrė muzikus nuo ponų, kuri galvojo ir vedė diskusijas lenkiškai /lotyniškai/gu-

diškai, o lietuviškai kalbančius apribojo virtuve ar tvartu. Aišku, galima kultūringai kalbėtis ir virtuvėje! Tad Basanavičiaus tapatybės ieškojimas per kultūrą nėra jau toks visai nesuprantamas dalykas. Daug kam ir šiandien atrodo, kad mus nuo kitų tautų skiria ne politinė ar ekonominė sistema, bet mūsų „sena“ kultūra. Tik dažnai neaišku, kas yra ta mūsų „palemoniška“ kultūra... Sovietai, kaip sako Putinaitė, mums leido žaisti su savąja, ypač liaudiška, kultūra, kad tik neliestume politinės tapatybės, tada jau kvepėjusios Sibiru. Dėl to išėivija ir šiandien nesusikalba su sovietinės Lietuvos palikuoniais, nes jie ieško tapatybės per politiką, o mes dar laikomės senos basanaviškos tradicijos ir ją bandom išlaikyti per kultūrą.

Nei Basanavičius, nei Sąjūdžio vadai netikėjo, kad mes kada gausime visišką nepriklausomybę. Daug kas būtų pasitenkinęs „autonomija“. Reikėjo Vytauto Landsbergio ryžto, kad atgautume nepriklausomybę antrą kartą, o kas kaltas už tą pirmąją, dabar, po Putinaitės knygos, man jau neaišku. Idomu, kad tokie svarbūs istoriniai klausimai liko kažkur užkulisyje. Paimkim, kad ir pobaudžiavinio arba antrojo sukilimo kilusią šviesuomenę, kuri skubėjo išmokyti skaityti ir vykdė kultūrinę kontrabandą, per kurią atsigavo ne tik lietuvių kalba, bet gimė ir lietuvių patriotizmas, privedęs prie nepriklausomybės, nors tada niekas apie tai net svajoti nesvajėjo. Tada ne tik dvasininkija, bet ir liaudis švietėsi, ir ieškojo lietuviškos tapatybės, nors dauguma nei to žodžio prasmės nežinojo. Tad, kaip ten būtų, Nerijos Putinaitės knyga, tegul ir avantiūriška, yra verta dėmesio, nepaisant, kad sudirba Gintarą Beresnevičių ir kitus, kurie drįsta savaip galvoti. ☛

Berniukas ir žuvėdros

Atkelta iš 5 psl.

sagstė milinę, kad žvarbus rytinis vėjas neperpūstų, ir atsisėdo piktas prie kalėjimo vartų.

– Tai gausiu ryt nuo viršininko, – pagalvojo sargas...

IV

Tiesa, ne visada tėvelis būdavo toks liūdnas. Mikas puikiai prisiminė ir tą laiką, kai tėti išmetė iš darbo ir juodu daug laiko praleisdavo namie kartu. Tada tėtis mokė sūnų skaityti, rašyti, skaičiuoti. Tai patys gražiausi Mykoliuko vaikystės prisiminimai. Iš tų laikų jam įstrigo vienas liūdnai juokingas atsitikimas, kai vėjas į jų balkoną iš kažkur atpūtė didžiulį rau-

doną balioną, o tėtis, kuris tuo metu balkone rūkė, jį sugavo ir parsinešė į kambarį.

– Žiūrėk, Dievas siunčia tau dovanų, – pasakė sūnui tėtis, ir Mikas labai apsidžiaugė, kad jį, tokį mažą ir nereikšmingą žmogutį, prisiminė ponas Dievas ir net atsiuntė iš dangaus dovanų.

Paskui juodu kvatodami žaidė, išdykavo ir mėtė vienas kitam tą balioną, kol tas sprogo, matyt, prisilietęs prie kokio aštraus daikto. Mykoliukas ėmė verksti, o tėtis jį ramino vis juokaudamas, kad dabar busią dar geriau, nes iš susprogusio baliono galima ne vieną, o daug mažų balionėlių pripūsti.

– Balionas – kaip ir žmogus – gyvena gyvena, kol vieną gražią dieną susprogdą. Bet lieka daug mažų balionėlių, vaikelių. Tokių kaip tu...

Tą patį vakarą tėtis sukūrė eilėraštį apie balioną ir prieš miegą perskaitė Mykolui:

vieną sekmadienį po švenčių
ant stogo
nukoręs kojas žemyn
sėdėjo raudonas balionas
ir nelinksmi sau mąstė:

tikriausiai negyvensiu amžinai
tikriausiai nupūs mane
vėjas nuo stogo
ir sprogsiu tikriausiai
nepasiekęs net
pilko šaligatvio

tikriausiai niekas neišsigąs
kaži ar liks iš manęs
gyva bent dalelė
mažiems balionėliams
išpūsti?

bet tuo metu
kaip tik pro šalį ėjo vėjas –
jis traukė į marias

norėdamas po darbo
atsipūsti bangu

pamatęs liūdinį balioną
apsikabino ir nulėkė abu stogais
laukais miškais per kopas
į jūrą maudytis

Taip kiauras dienas sėdėdami namie, juodu ir kurdavo kartu eilėraščius arba skaitydavo visokias paslaptingas istorijas apie lobių salas, apie išdykusį nuotykių ieškotoją Tomą Sojerį, apie grafą Montekristą. Ir berniukas tuomet už viską labiau troško pabėgti iš šio nesusipratimų kupino pasaulio į kitą – pilną pavojų ir lobių. Net sapnuodavo, kaip juodu su tėte dideliu laivu plaukia per vandenynus ieškot negyvenamų salų su jose pasleptais brangakmeniais, o tolumoje uodegomis pliaukšči didžiuliai banginiai.

Ištrauka iš knygos *Berniukas ir žuvėdros*. ☛